

INFÀNCIA A CATALUNYA

2012/2013



ÍNDEX

○ INTRODUCCIÓ	03
○ I. MESURES GENERALS D'APLICACIÓ DE LA CONVENCIÓ SOBRE ELS DRETS DE L'INFANT.....	04
1. Legislació i pràctica normativa	
2. Estratègia i plans d'acció	
3. Recursos econòmics i seguiment pressupostari	
4. Autoritat responsable de coordinar	
5. Recollida i anàlisi de dades	
6. Cooperació internacional pels drets dels infants	
7. Institució independent pels drets dels infants	
8. Difusió i formació sobre la Convenció	
9. El paper de les entitats socials i dels infants en el seguiment de la Convenció	
○ II. PRINCIPIS RECTORS DE LA CONVENCIÓ.....	09
1. No discriminació	
2. Interès superior de l'infant	
3. Participació	
○ III. LA INFÀNCIA I ELS SEUS DRETS.....	14
1. Drets i llibertats civils	
2. Entorn familiar	
3. Benestar i pobresa infantil	
4. Salut	
5. Educació i lleure	
6. Protecció	
○ IV. CONCLUSIONS I AGENDA PER A L'ACCIÓ.....	22



INTRODUCCIÓ

UNICEF Comitè Catalunya presenta aquest primer informe sobre la situació de la infància a Catalunya en compliment de la seva missió de vetllar i fer seguiment de l'aplicació de la Convenció sobre els Drets de l'Infant de 1989 i donar a conèixer les recomanacions del Comitè dels Drets de l'Infant de Nacions Unides específiques per a l'Estat espanyol. Aquest informe, emmarcat en la presentació del II informe Infància en España 2012-13, vol contribuir a situar la infància i els seus drets entre les prioritats de l'agenda social i política catalana, a partir d'una primera anàlisi dels principals àmbits de l'aplicació de la Convenció a Catalunya.

L'estructura del document respon a una versió senzilla de l'informe que el Comitè dels Drets de l'Infant demana als Estats part que presentin cada quatre anys per a les revisions periòdiques sobre el compliment de la Convenció. Consta de tres parts, que repassen la situació a Catalunya de tres aspectes fonamentals de cara a l'exercici dels drets dels infants:

- a) Les mesures generals d'aplicació de la Convenció, que són el conjunt de mesures administratives, legislatives i institucionals que, de manera transversal, permeten fer efectius els drets reconeguts en la Convenció, és a dir, són les condicions necessàries que els Estats han de generar per a l'exercici dels drets.
- b) Els principis rectors de la Convenció són els postulats i requisits implícits a l'hora d'interpretar i realitzar tots els drets.
- c) Els drets dels infants reconeguts com a tals són tots i cada un dels drets desenvolupats en la Convenció, ja siguin drets a la supervivència i al desenvolupament, drets de protecció o drets de participació.

En cada un dels apartats s'identifica sintèticament en quina situació es troba actualment Catalunya i es recullen les recomanacions més rellevants fetes pel Comitè dels Drets de l'Infant sobre cada tema en les seves Observacions finals a l'Estat espanyol d'octubre de 2010. Aquestes recomanacions del Comitè es complementen, quan escau, amb propostes d'UNICEF específiques per a Catalunya.

Finalment, volem agrair el treball de la Taula d'experts que amb les seves aportacions sobre problemàtiques i reptes de la infància a Catalunya ha contribuït a l'elaboració d'aquest informe. Les persones integrants de la Taula d'experts han estat Carmen Amorós, Irene Balaguer, Ferran Casas, Jaume Funes, Araceli Lázaro, Pilar Malla, Pau Mari-Klose, José Manuel Pérez Tornero, Maria Josep Planas, Violeta Quiroga, Isaac Ravellat i Josep Maria Villena.

Per altra banda, volem reconèixer el suport rebut per part de l'Obra Social "la Caixa" per a la col·lecció Docs infància a Catalunya, que recull una sèrie d'articles d'anàlisi encarregats a persones referents en cada matèria i que han servit per a l'elaboració d'aquest informe. Tots els articles estan disponibles a la pàgina web www.unicef.es/cat en català i en castellà.

Així mateix, agraïm la col·laboració especial en el document final de dos antics adjunts al Síndic de Greuges per a la defensa dels drets dels infants i adolescents, Jordi Cots i Jaume Funes.

A Catalunya hi viuen 1.369.079 infants, segons la definició de la Convenció, és a dir, persones de 0 a 17 anys, que representen el 18,2% del total de població¹. La tendència creixent de la població infantil la situa al voltant del 20% l'any 2015. Del conjunt d'infants, el 51,6% són nens i nois i el 48,4% són nenes i noies.

Tarragona i Girona són les províncies amb més pes relatiu de la població infantil, amb un 19%; mentre que Barcelona, amb un 18%, i Lleida, amb un 17,6%, és on hi ha un percentatge més baix de ciutadans menors d'edat sobre la població total de la província.

1. Font: elaboració pròpia a partir de l'Institut Nacional d'Estadística i del Padró municipal 2011

I. MESURES GENERALS D'APLICACIÓ DE LA CONVENCIÓ SOBRE ELS DRETS DE L'INFANT

Les Mesures generals d'aplicació de la Convenció (articles 4, 42 i 44) fan referència a aspectes normatius, institucionals i pressupostaris necessaris per fer-la efectiva, i la seva situació a Catalunya es presenta breument a continuació.

Catalunya compta amb una Llei d'infància i una comissió parlamentària específica per a infància.

1. Legislació i pràctica normativa

La Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, aprovada per unanimitat pel Parlament de Catalunya, és el principal marc legislatiu que agrupa normatives i disposicions, anteriorment disperses. La Llei preveu una sèrie de decrets i reglaments per tal de desenvolupar-la plenament i no va acompanyada d'una memòria econòmica. Per altra banda, el 19 de gener de 2012 el Parlament va aprovar la creació d'una comissió parlamentària específica d'infància (fins llavors es tractava dins la comissió de benestar social, família i immigració), fet que pot millorar significativament la pràctica normativa en matèria d'infància i avançar en la consideració de l'interès superior de l'infant i en l'avaluació de l'impacte de la legislació en la infància.



UNICEF PROPOSA:

Aprovar la memòria econòmica de la Llei d'infància per garantir els recursos suficients que en permetin el desplegament complet, i una pràctica normativa adequada mitjançant els decrets i reglaments previstos.

Aprofitar la nova comissió parlamentària sobre infància per millorar el seguiment i la rendició de comptes de l'acció de govern en matèria d'infància en el marc del Parlament de Catalunya.

2. Estratègia àmplia i plans d'acció

Si bé l'any 2010 es va aprovar el Pla d'atenció integral a la infància i l'adolescència de Catalunya 2010-2013, no s'està implementant. Actualment la Generalitat impulsa un Pacte per a la Infància, a partir d'un document de bases presentat a finals de 2011, que ha de ser un marc acordat pels actors polítics, socials i econòmics del país sobre el paper de la infància i els principals reptes per fer realitat els seus drets i el seu ple desenvolupament.

EL COMITÈ RECOMANA:

- Millorar els processos de participació dels infants i de la societat civil en la formulació, seguiment i avaluació dels plans.
- Millorar la coordinació entre administracions estatal, autonòmica i locals, així com en la coherència de polítiques entre els diversos departaments d'un mateix organisme públic en matèria d'infància.

UNICEF PROPOSA:

- Aprofitar l'oportunitat de la signatura d'un Pacte per a la Infància a Catalunya per tal d'establir un marc de referència amb principis i prioritats clares compartit pels agents polítics, socials i econòmics i que es concretin els conseqüents plans d'acció amb mesures polítiques consensuades dotades dels recursos suficients, de tal manera que això representi un avenç en l'aplicació de la Convenció a Catalunya.

3. Recursos econòmics i seguiment pressupostari

Actualment no hi ha mesures de planificació pressupostària ni de control que facilitin el seguiment i avaluació de la perspectiva d'infància en la inversió pública. Pel que fa als recursos públics en polítiques socials en la funció família/fills continuen sent clarament insuficients, tant respecte a la quantitat com a la cobertura de les prestacions familiars, i situant-se per sota la mitjana europea: el 2005, mentre a la UE dels 25 la inversió pública en família/fills representa el 2,1% del PIB, a Espanya és d'un 1,1% i a Catalunya tan sols el 0,8%². Aquesta situació és especialment preocupant en l'actual context de crisi econòmica i el conseqüent augment de l'atur i de la pobresa relativa.

EL COMITÈ RECOMANA:

- Incorporar un enfocament de drets de la infància en l'elaboració dels pressupostos, incloent-hi un mecanisme que permeti fer seguiment dels recursos destinats a la infància i, per tant, que visibilitzi la despesa realitzada en infància.
- Assegurar que les partides pressupostàries prioritàries per a la infància es protegeixen d'eventuals reduccions i reassignacions de pressupost, especialment, en temps de crisi.

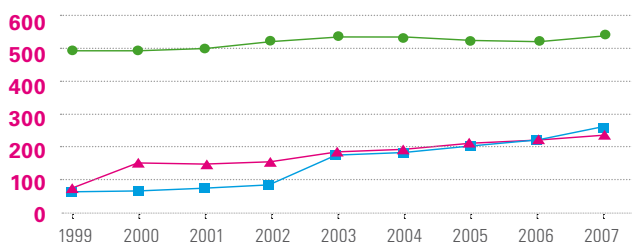
UNICEF PROPOSA:

- Garantir la inversió pública en infància, amb la tendència a apropar-se a la mitjana europea, per tal d'assegurar un pressupost suficient per a, entre d'altres, prestacions familiars per fills menors d'edat, ajuts a menjadors escolars i serveis i programes per cuidar i educar la primera infància.

Gràfic 1: Despesa en protecció social 1999-2007 en família/fills a Catalunya, Espanya i UE-15 (€ per càpita)³

■ Catalunya ▲ Espanya ● UE-15

Font: Idescat, INE i Eurostat, 2005



2. Les dades de 2009 d'Eurostat indiquen una despesa pública en famílies i fills a Espanya, abans de les retallades pressupostàries, d'un 1,51% i a la UE-27 d'un 2,27% del PIB (la dada no està disponible per a Catalunya).

3. Extret de l'article "Trenta anys de polítiques socials a Catalunya: inversió pública, Estat del Benestar i repte polític" de Mònica Clua (març 2012) dins la col·lecció Docs Infància a Catalunya d'UNICEF. Disponible a www.unicef.es/cat

Manca un sistema de recopil·lació i anàlisi de dades sobre la infància per fer un seguiment dels avenços i retrocessos en l'aplicació de la Convenció sobre els Drets de l'Infant a Catalunya.

4. Autoritat responsable de coordinar

El Departament de Benestar Social i Família, en el seu Pla departamental per a la IX Legislatura, planteja per a la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) «ser referents en el compliment de la Convenció». En aquest sentit, es presenta com l'organisme governamental amb responsabilitat de coordinar l'aplicació de la Convenció, si bé actualment la infància no té rang de Secretaria General dins d'aquest Departament i està fortament orientada al sistema protector i no tant a la promoció de tota la infància.

EL COMITÈ RECOMANA:

Establir una dependència d'alt nivell en matèria d'infància que contribueixi a fer els infants més visibles en el govern.

UNICEF PROPOSA:

Dedicar una Secretaria General d'Infància que promogui i protegeixi els drets de tots els infants i que coordini efectivament l'aplicació de la Convenció a Catalunya com a dependència d'alt nivell.

5. Recollida i anàlisi de dades

Pel que fa a la recopilació de dades en matèria d'infància, condició imprescindible per a la seva posterior anàlisi i seguiment i per avaluar el progrés o retrocés en l'aplicació de la Convenció, no es disposa d'un sistema ni català ni espanyol que permeti conèixer de manera homogènia la situació de la infància i dels seus drets ni tampoc es disposa de macroenquestes longitudinals que permetin analitzar l'impacte de mesures en el cicle de vida de les persones. Així, la informació està fragmentada i és insuficient (per exemple, la mostra catalana de l'Enquesta de Condicions de Vida de l'INE no permet anàlisis en profunditat), fet que dificulta enormement el coneixement complex de la realitat dels infants a Catalunya, així com la presa de decisions i el disseny de polítiques basades en diagnòstics rigorosos.

EL COMITÈ RECOMANA:

Reforçar els mecanismes de recollida i anàlisi de dades relatives als menors de 18 anys per a totes les àrees que cobreix la Convenció, amb un èmfasi especial en els col·lectius més vulnerables (infants migrants, menors estrangers no acompanyats, infants gitanos, infants en llars amb mancances econòmiques o socials...).

UNICEF PROPOSA:

Tal com preveu la Llei d'infància, realitzar un informe cada dos anys de valoració i anàlisi transversal de l'acció de govern que permeti fer un seguiment del grau de compliment de la Convenció a Catalunya per presentar-lo al Parlament i fer-lo públic.

Millorar la disponibilitat de dades sobre infància a Catalunya mitjançant, entre d'altres, l'ampliació per part de l'Institut d'Estadística de Catalunya de la mostra catalana de l'Enquesta de Condicions de Vida.



6. Cooperació internacional pels drets dels infants

Si bé la Llei 26/2001, de 31 de desembre, de cooperació al desenvolupament estableix la protecció de la infància com una de les vuit prioritats de la cooperació catalana, això no es reflecteix en el Pla Director de Cooperació 2011-2014, que tampoc inclou cap referència a la Convenció. Per altra banda, la disminució d'un 70% del pressupost de la cooperació catalana entre els anys 2010 i 2012 condiona molt negativament la capacitat de Catalunya de contribuir a fer efectius els drets per a tots els infants de qualsevol lloc del món en el marc de l'agenda global dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni.⁴

EL COMITÈ RECOMANA:

Mantenir i augmentar els recursos en cooperació internacional donant prioritat als programes adreçats a infància i orientats a l'aplicació de la Convenció.

Tenir presents els Protocols Facultatius de la Convenció relatius a la participació d'infants en conflictes armats i a la venda, prostitució i pornografia infantil, així com les Observacions finals fetes pel Comitè respecte als països receptors d'ajuda a l'hora de planificar i desenvolupar la cooperació bilateral.

UNICEF PROPOSA:

Incorporar la infància com una prioritat a les estratègies tant de la cooperació pública catalana com d'altres agents de cooperació internacional, tal com preveu la Llei de cooperació, i tant pel que fa a actuacions a favor de la supervivència i desenvolupament infantil (en especial, nutrició, aigua i sanejament, educació i salut) com pel que fa a protecció de la infància amb programes que n'incloguin la participació activa.

7. Institució independent pels drets dels infants

Dins de la institució del Síndic de Greuges, que vetlla per la defensa dels drets de totes les persones de Catalunya, hi ha la figura de l'adjunt al Síndic per a la defensa dels drets dels infants i adolescents. Si bé no és una institució independent específica pels drets dels infants, rep queixes individuals d'infants, adolescents i les seves famílies i també actua d'ofici. Arran de la Llei d'infància el Síndic també elabora un informe anual sobre els drets dels infants a Catalunya, en què observa l'aplicació de la Convenció a partir de la informació que resulta de la seva activitat institucional. L'octubre de 2011 va fer públic el primer d'aquests informes⁵.

EL COMITÈ RECOMANA:

Crear una institució independent pròpia i específica per a la defensa dels drets dels infants i adolescents, tal com diu en la seva Observació general n. 2 de 2002 sobre el paper de les institucions independents de drets humans en la promoció i protecció dels drets dels infants.



4. Per a més informació, consultar el document *Prioritzar la infància en la cooperació espanyola* (març 2012) elaborat per Acció contra el Hambre, Ayuda en Acción, Entreculturas, Plan, POI, Proyecto Solidaridad, Save the Children, UNICEF i World Vision. Disponible a www.unicef.es

5. Disponible a www.sindic.cat.

Només 4 de cada 10 infants catalans han sentit a parlar de la Convenció.

8. Difusió i formació sobre la Convenció

Només 4 de cada 10 infants catalans han sentit a parlar de la Convenció sobre els Drets de l'Infant⁶. Malgrat això, a Catalunya no hi ha constància de mesures concretes adoptades pel govern per difondre i formar àmpliament sobre la Convenció ni per integrar-la en els programes escolars, tal com preveu la Llei d'educació (12/2009, de 10 de juliol) quan diu que «els centres han de vetllar perquè els membres de la comunitat escolar coneguin la Convenció» (art. 30.3).⁷

EL COMITÈ RECOMANA:

Continuar els esforços de sensibilització i formació en els drets de l'infant al públic en general, els infants, les famílies i els professionals que treballen amb nens i nenes (professorat, personal de salut, treballadors socials, jutges, advocats...).

Incorporar els continguts de la Convenció en el currículum escolar dels centres educatius.

UNICEF PROPOSA:

Fomentar el coneixement de la Convenció per part de la comunitat educativa, tal com preveu la Llei d'educació (art. 30.3), i facilitar la incorporació dels drets dels infants a l'escola, tant pel que fa al currículum com en l'organització de centre, per tal que els drets no només es coneguin, sinó que també es visquin en la vida escolar a partir de compromisos de centre i de l'impuls de les autoritats educatives⁸.

9. El paper de les entitats socials i dels infants en el seguiment de la Convenció

L'Observatori de la Infància, com a òrgan assessor i consultiu creat el 2006 amb la missió de contribuir al foment dels drets dels infants, és la instància prevista de cooperació del govern amb les organitzacions de la societat civil. Està integrat per representants del Departament de Benestar Social i Família de la Generalitat, així com d'altres organismes públics, entitats, associacions de pares i mares i persones expertes. L'Observatori no inclou grups d'infants i adolescents i, més enllà d'aquest òrgan, no està establert específicament com ells i les entitats que treballen amb i per a la infància poden participar en la planificació i seguiment de l'aplicació de la Convenció. Per altra banda, la Llei d'infància preveu la creació del Consell Nacional d'Infants i Adolescents com a òrgan de participació d'abast català en què, entre d'altres, es podrien treballar temes relatius al seguiment dels drets dels infants a Catalunya.



UNICEF PROPOSA:

Reforçar el paper de l'Observatori de la Infància per tal que tingui més capacitats per desenvolupar tasques d'anàlisi i de seguiment de la Convenció.

Aprovar el decret que ha de regular el Consell Nacional d'Infants i Adolescents per tal que es posi en funcionament amb els recursos suficients i les metodologies adequades perquè sigui un mecanisme de participació i exercici efectiu de la ciutadania que, entre d'altres, tingui un paper en el seguiment de la Convenció a Catalunya.

6. FONT: Casas, Ferran y Bello, Armando (coord.) (2012). *Calidad de vida y bienestar infantil subjetivo en España ¿Qué afecta al bienestar de los niños y las niñas españolas de 1º de ESO?* Madrid: UNICEF España. Disponible a www.unicef.es

7. Per a més informació sobre la rellevància de la Convenció i la seva situació a Espanya, veure *La Convenció sobre els Drets de l'Infant: una revolució silenciosa. Reptes i recomanacions sobre la seva aplicació a Espanya* d'UNICEF Comitè Catalunya (juny 2011). Disponible a www.unicef.es/cat

8. En aquest sentit, UNICEF Comitè Catalunya va iniciar el projecte pilot *Una escola amb drets* el 2011.

II. PRINCIPIS RECTORS DE LA CONVENCIÓ SOBRE ELS DRETS DE L'INFANT

.....

Els quatre principis rectors de la Convenció són la no discriminació (art. 2), l'interès superior de l'infant (art. 3), el dret a la vida, a la supervivència i al desenvolupament (art. 6) i el respecte per l'opinió de l'infant (art. 12). Aquests principis han d'influir en les mesures legals, administratives i polítiques per tal que totes s'orientin a fer efectius els drets reconeguts en la Convenció. A Catalunya, a partir de les Observacions finals del Comitè dels Drets de l'Infant per a l'Estat espanyol, de l'informe del Síndic de Greuges sobre els drets dels infants i de l'anàlisi pròpia, es volen destacar les qüestions següents, que també s'acompanyen amb les principals recomanacions del Comitè i propostes d'UNICEF.

.....

1. No discriminació

Pel que fa al principi de no discriminació, tal com expressen el Comitè i el Síndic de Greuges, continua havent-hi obstacles per a l'exercici d'alguns drets, més en la pràctica que de tipus legal, especialment, per part de fills i filles d'immigrants en situació irregular i menors estrangers no acompanyats, així com nens, nenes i adolescents gitanos, i també d'infants amb discapacitat. La inequitat en l'accés als serveis, l'exclusió social i la vulnerabilitat en l'exercici dels seus drets per part d'aquests infants esdevenen reptes fonamentals per fer efectiva la Convenció a Catalunya.

Infants estrangers

Els infants estrangers que viuen a Catalunya són prop d'una quarta part (234.268) dels que ho fan a tot Espanya (1.005.945) i representen el 17,1% sobre el total de la població infantil a Catalunya. El pes relatiu de la població infantil estrangera és significativament superior a Girona, on representa el 24,1%, seguida de Lleida, amb un 22,5%, i Tarragona, amb un 21,3%, mentre que a Barcelona el percentatge de població de 0-17 anys estrangera és molt inferior i representa un 15% sobre la seva població infantil. D'entre els infants estrangers, els nens representen el 51,9% i les nenes, el 48,1%, de manera que, proporcionalment, el pes dels nois és superior que en la distribució per sexes del total de la població infantil.⁹

9. Font: elaboració pròpia a partir de l'Institut Nacional d'Estadística i del Padró municipal 2011.

El risc de pobresa entre els infants amb pares estrangers no comunitaris és d'un 45%, un dels més alts d'Europa, i d'un 18% entre els fills d'autòctons.



Entre els infants estrangers, els fills i filles d'estrangers en situació irregular sovint tenen greus obstacles per accedir als serveis de salut, educatius i de lleure en igualtat d'oportunitats que la resta d'infants¹⁰. Aquesta situació de més vulnerabilitat social també es fa palesa en el fet que la taxa de risc de pobresa és del 45% entre els fills menors d'edat amb pares estrangers no comunitaris, mentre que per als fills de pares autòctons és d'un 18%¹¹.

Per altra banda, la situació dels menors estrangers no acompanyats també és motiu de preocupació del Comitè, ja que planteja nombrosos desafiaments als sistemes de protecció de menors, que no sempre s'han afrontat correctament¹². Tal com alerten el Comitè i el Síndic, no hi ha suficients garanties en els processos de repatriació i es donen constants errors i retards de les autoritats a l'hora de proporcionar als infants els permisos de residència als quals tenen dret. S'estima que a Espanya hi ha 3.687 menors d'edat migrants no acompanyats, dels quals 239 (un 6,5%) probablement viuen a Catalunya¹³.

EL COMITÈ RECOMANA:

Prendre les mesures necessàries per prevenir repatriacions irregulars i garantir que sempre es té en compte l'interès superior de l'infant i el seu dret a ser escoltat, amb predomini de la condició d'infant per sobre de la d'estranger, considerant l'Observació General n. 6 de 2005 sobre el tractament dels menors no acompanyats i separats de la seva família fora del seu país d'origen.

Millorar els centres d'acollida i desenvolupar un protocol uniforme de mètodes per determinar l'edat i garantir que es duen a terme de manera científica, segura, justa i sensible a l'edat i al gènere, evitant qualsevol violació de la integritat física. Igualment, cal facilitar la tramitació de queixes i la investigació de les denúncies per maltractament.

UNICEF PROPOSA:

Tractar la immigració no només al destí, sinó treballant en les seves causes mitjançant la cooperació internacional per tal de plantejar el fenomen migratori de manera integral i reconeixent els motius que porten les persones a emigrar, sovint relacionats amb la vulneració de drets i la falta d'oportunitats.

10. Veure l'informe *Abriendo ventanas. Infancia, adolescencia y familias inmigradas en situaciones de riesgo social* d'UNICEF i la Fundació Pere Tarrés-Universitat Ramon Llull (2011). Disponible a www.unicef.es/cat.

11. Font: *Enquesta de Condicions de Vida 2010* de l'INE. Extret de l'article "Crisi i pobresa infantil a Catalunya" de Pau Mari-Klose i Marga Mari-Klose (febrer 2012) dins la col·lecció Docs Infància a Catalunya d'UNICEF. Disponible a www.unicef.es/cat

12. Veure l'informe *Ni ilegales ni invisibles. Realidad jurídica y social de los menores extranjeros en España* d'UNICEF i el Consejo General de la Abogacía Española (2009). Disponible a www.unicef.es.

13. Font: dades de 2009 del Ministeri de Treball i Immigració 2010 citat a Quiroga, V., Sòria, M. (2010) «Els i les menors migrants no acompanyats/des: entre la indiferència i la invisibilitat», a la *Revista d'Educació Social*, maig-agost, Barcelona.

Segons el grau d'afectació i la pluridiscapacitat els infants amb discapacitat veuen limitat el seu accés a serveis i la seva participació social.

Infants gitanos

Pel que fa als nens i nenes gitanos, cal mencionar el Pla Integral del Poble Gitano a Catalunya 2009-2013, que recull entre les seves línies estratègiques la promoció del respecte als drets de la infància i de l'escolarització plena de l'alumnat gitano en les diferents etapes del sistema educatiu prevenint i actuant contra l'absentisme escolar. En aquest sentit, s'estima que 8 de cada 10 alumnes gitanos a Espanya que comencen 1r d'ESO abandonen abans d'acabar la secundària obligatòria i que, si bé l'escolarització de les noies a l'ESO és menor que la dels nois, elles abandonen menys els estudis.¹⁴

EL COMITÈ RECOMANA:

Seguir vigilant la situació dels infants gitanos que, malgrat el marc jurídic, continuen patint discriminació per tal d'afrontar-la mitjançant mesures específiques i objectius concrets.



Infants amb discapacitat

A Catalunya els infants amb discapacitat registrats són prop de 17.000 i representen al voltant d'un 1,2% de la població infantil: més de la meitat tenen discapacitat intel·lectual i del desenvolupament (10.656); una quarta part, discapacitat física o motriu (4.418) i, en menor proporció, hi ha nens i nenes amb discapacitats auditives (1.058) i visuals (667).¹⁵ De totes maneres, cal tenir present que el nombre d'infants i adolescents que utilitzen els serveis originàriament pensats per a discapacitats són molts més que els registrats, en especial en l'àmbit de l'atenció precoç (CDIAP).

Per altra banda, més enllà del fet de tenir una discapacitat, el que realment representa una limitació a l'hora d'accedir a serveis i participar socialment, és a dir, el repte de cara a la no discriminació en l'exercici dels drets, és el seu grau d'afectació i la pluridiscapacitat, ja que comporten més necessitat de suports i menys autonomia personal.

EL COMITÈ RECOMANA:

Intensificar els esforços de promoció i protecció dels drets dels infants amb discapacitat, tenint en compte l'Observació general n. 9 de 2006 sobre els drets dels infants amb discapacitat.

Realitzar un estudi sobre la violència contra els infants amb discapacitat.

UNICEF PROPOSA:

Adoptar mesures perquè qualsevol servei, institució o programa sigui accessible als infants amb discapacitat en tots els àmbits de la vida quotidiana (educació, lleure, transport, joc...) facilitant els suports que es requereixen en cada cas. Això inclou la formació i sensibilització sobre els drets dels infants amb discapacitat i el seu dret a la inclusió social.

Assegurar que l'actual període de contenció de la despesa pública no afecti el dret a la inclusió escolar en igualtat d'oportunitats de l'alumnat amb necessitats educatives especials, tal com recomana el Síndic de Greuges.

14. Font: *Discriminación y Comunidad Gitana. Informe anual 2011* de la Fundación Secretariado Gitano. Disponible a www.gitanos.org.

15. Font: Departament de Benestar Social i Família de la Generalitat de Catalunya (2010). Extret de l'article "Infants i adolescents amb discapacitat a Catalunya: situació actual i factors de discriminació" de Climent Giné i Josep Font (febrer 2012) dins la col·lecció Docs Infància a Catalunya d'UNICEF. Disponible a www.unicef.es/cat

Encara cal avançar molt en el reconeixement dels infants com a subjectes de drets amb una perspectiva pròpia que cal conèixer i tenir en compte.

2. Interès superior de l'infant

El principi rector de l'interès superior de l'infant es pot concretar, entre d'altres, en la necessitat de procediments i criteris per determinar quin és aquest interès en cada cas i valorar-lo en la presa de decisions que impacten directament en els infants. Aquest és un principi estretament vinculat amb el de participació i és fonamental en qualsevol circumstància i, molt especialment, en situacions de mesures de protecció, casos d'adopció o custòdia, infants en processos judicials o de menors estrangers no acompanyats.

Així mateix, per tal que els poders públics avancin a fer efectiu el principi de l'interès superior de l'infant, cal que la perspectiva d'infància sigui una prioritat de manera que els pressupostos i les actuacions es planifiquin amb l'objectiu de respondre a les necessitats i interessos dels infants i se n'avalui l'impacte en els infants.

EL COMITÈ RECOMANA:

- Establir mesures per assegurar que l'interès superior de l'infant guia les decisions i accions dels governs respecte dels infants.
- Valorar l'impacte de les decisions governamentals en l'interès superior de l'infant i formar els qui prenen decisions sobre ells (funcionaris públics, jutges i legisladors) en l'aplicació d'aquest principi.

UNICEF PROPOSA:

- Assegurar, tal com estableix la Llei d'infància (art. 5.4), que per determinar l'interès superior de l'infant es tingui en compte la seva opinió.

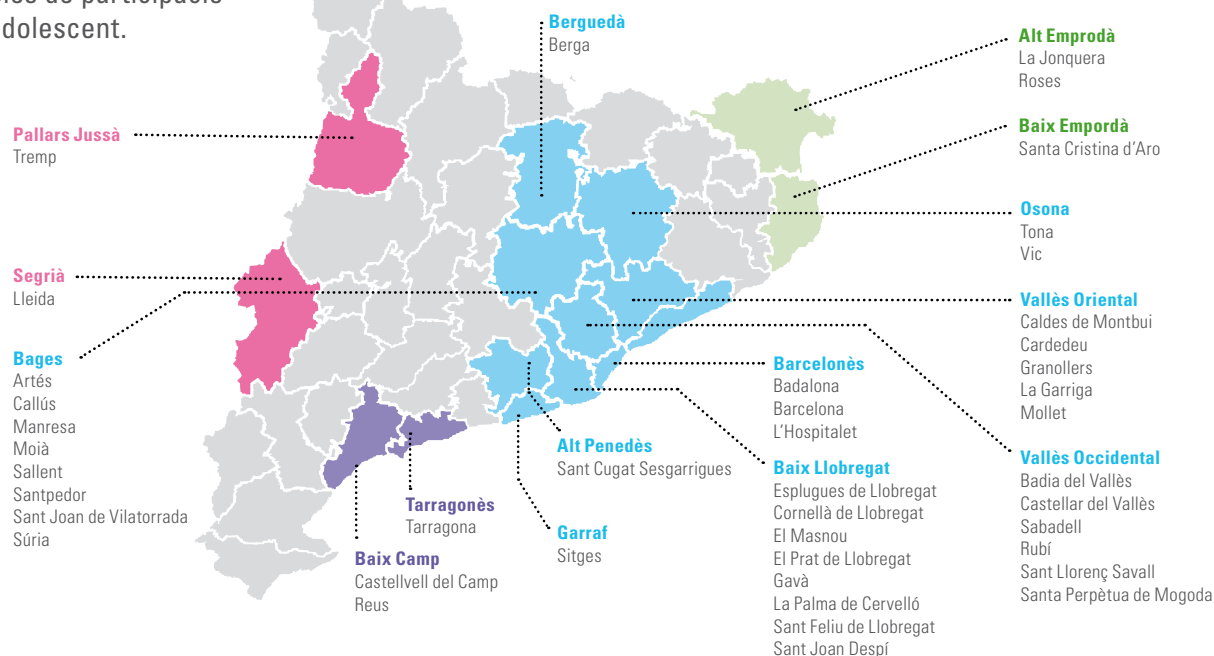
3. Participació i respecte de les opinions de l'infant

Pel que fa al respecte per l'opinió de l'infant previst a l'article 12 de la Convenció i que el Comitè va desenvolupar amb profunditat en la seva Observació general n. 12 de 2009 sobre el dret de l'infant a ser escoltat, malgrat les nombroses iniciatives per incrementar la participació social d'infants i adolescents a Catalunya, hi ha un dèficit en l'exercici d'aquest dret. La participació té a veure amb el dret dels infants a formar-se un judici propi, a expressar les seves opinions sobre els temes que els afecten, a ser escoltats i a implicar-se en la presa de decisions. A més de ser un dret reconegut, la participació infantil també és un valor democràtic, una eina educativa, una metodologia de treball i una manera de relacionar-se.

La Llei 14/2010 d'infància representa un avenç en el reconeixement dels drets de ciutadania dels nens, nenes i adolescents, ja que, entre d'altres, tracta la creació d'espais de participació territorial amb la promoció de mecanismes de participació institucional d'àmbit català (Consell Nacional d'Infants i Adolescents en procés d'aprovar-se'n el decret per a la creació) i local (consells d'infants o adolescents, audiències públiques, plenaris...), com els prop de quaranta ja existents a Catalunya, la majoria agrupats en la Xarxa de projectes de participació infantil de la Diputació de Barcelona, que funciona des de 1997.¹⁶

¹⁶ El programa impulsat per UNICEF Ciutats Amigues de la Infància reconeix els municipis que desenvolupen polítiques locals d'infància, en especial, a través de plans i mecanismes de participació infantil. Veure www.ciudadessamigas.org

Municipis catalans amb experiències de participació infantil i adolescent.



Font: Document de bases per al Consell Nacional d'Infants i Adolescents (2010) i actualització a partir de dades de la Diputació de Barcelona i de comunicacions dels ajuntaments.

Més enllà dels mecanismes de participació institucional impulsats per les administracions locals, cal destacar la importància de la participació en molts altres àmbits socials que van des de la família a l'escola, passant pels serveis socials, el camp del lleure, de la salut, fins als mitjans de comunicació. En cada un d'aquests àmbits cal avançar en el reconeixement efectiu dels infants com a subjectes de drets amb opinió, necessitats i interessos propis que cal conèixer i considerar a l'hora de relacionar-se, prendre decisions i organitzar-se.¹⁷

EL COMITÈ RECOMANA:

- Garantir als infants de qualsevol edat el dret a ser escoltats en els processos administratius i judicials que els afectin, en concret en els casos d'immigració i custòdia de l'infant.
- Avançar en participació infantil en tots els àmbits, des de la família i l'escola al disseny de plans i polítiques locals, autonòmiques o nacionals.
- Desenvolupar la participació dels nens, nenes i adolescents a les escoles des de l'educació primària.

UNICEF PROPOSA:

- Desenvolupar mecanismes efectius de participació institucional a escala local i també per mitjà del Consell Nacional dels Infants i els Adolescents de Catalunya, tal com preveu la Llei 14/2010, d'infància, i els decrets en procés d'elaboració. És important que aquests espais participatius incloguin també infants en situacions d'especial vulnerabilitat (en el sistema de protecció, amb mesures judicials, immigrants...).
- Promoure i donar suport a projectes de participació activa d'infants i adolescents en tots els àmbits, en especial, mitjançant experiències d'implicació personal, afavorint les associacions d'infants que assegurin la seva visibilitat com a membres actius, i promovent el seu empoderament com a ciutadans.

17. Veure l'article "La participació d'infants i adolescents a Catalunya: una realitat o una ficció?" de Josefina Fernández i Barrera (febrer 2012) dins la col·lecció *Docs Infància a Catalunya* d'UNICEF. Disponible a www.unicef.es/cat

IV. LA INFÀNCIA I ELS SEUS DRETS

Els infants catalans dediquen 4 hores diàries de mitjana a la connexió mediàtica.

1. Drets i llibertats civils

Entre els drets i llibertats civils dels infants recollits en la Convenció (arts. 7, 8, 13 a 17, 28, 37 i 39), aquí es destaquen els que van rebre especial atenció per part del Comitè: l'accés a una informació adequada i plural i a materials d'interès social i cultural, protegint els infants contra productes informatius no apropiats o perjudicials per al seu benestar. En aquest àmbit, a Catalunya cal destacar la bona tasca del Consell de l'Audiovisual de Catalunya, autoritat independent de regulació que vetlla pel compliment de la normativa. Aquestes qüestions es consideren especialment clau en un context de constants transformacions en les tecnologies de la informació i comunicació (TIC), que esdevé un repte a l'hora de repensar la relació dels infants amb la informació¹⁸.

Actualment, si bé la televisió continua sent un mitjà molt important pel que fa al temps que s'hi dedica, hi ha una clara tendència a un ús més elevat en solitari i de manera compatible amb Internet. Així, els infants i adolescents catalans dediquen unes 4 hores diàries de mitjana a la seva connexió mediàtica en un entorn tecnològic fix i mòbil on diverses plataformes (TV, Internet, telèfon...) s'alternen, principalment, amb dues finalitats: el consum de continguts d'entreteniment (música, telefilms, pel·lícules, etc.) i la interacció amb el grup d'iguals a través de les xarxes socials.

Malgrat que el potencial de les TIC pot ser molt beneficiós per als infants, la tendència a la personalització reclama una tutela més activa per part de les famílies, a més a més de la necessària tutela pública per part de l'Administració i dels mateixos mitjans de comunicació per promoure'n un ús adequat i evitar riscos per als seus drets (consum de continguts perjudicials, ciberbullying, pornografia, sexting...).

EL COMITÈ RECOMANA:

- Impulsar la capacitació d'infants i adults per navegar amb seguretat a Internet.
- Continuar els esforços per promoure mitjans de comunicació de qualitat que contribueixin a l'alfabetització digital dels infants.
- Que les televisions públiques liderin una programació responsable en els horaris de protecció infantil, que doni prioritat al desenvolupament de l'infant davant d'altres consideracions, i que incorpori la participació infantil en el desenvolupament i contingut dels programes dissenyats per a ells.
- Que les empreses adoptin codis de conducta relatius a la infància en l'àmbit d'Internet i les noves tecnologies.

UNICEF PROPOSA:

- Desenvolupar polítiques públiques centrades a millorar l'entorn mediàtic dels infants i adolescents per tal de potenciar-ne l'alfabetització mediàtica.
- Promoure la implicació de les famílies i adults en la tutela i acompanyament de l'ús que els infants fan dels mitjans, a més de la implicació dels infants i adolescents mateixos.

18. Veure l'article "Infància i tecnologies de la informació i de la comunicació a Catalunya: la bombolla mediàtica d'infants i adolescents" de José Manuel Pérez Tornero i Cristina Pulido (febrer 2012) dins la col·lecció Docs Infància a Catalunya d'UNICEF. Disponible a www.unicef.es/cat. Les dades referenciades a continuació són extretes d'aquest article.

L'administració té el deure de prestar l'assistència adequada als pares en l'exercici de les seves responsabilitats de criança, en particular, a les famílies afectades per la pobresa.

2. Entorn familiar

La Convenció recull diversos drets relatius a l'entorn familiar i aquí ens centrarem específicament en les obligacions comunes dels pares i l'assistència de l'Estat en el desenvolupament de l'infant (art. 18). A grans trets, es tracta de les polítiques de suport a les famílies¹⁹: en primer lloc, les mesures de conciliació, que faciliten temps a mares i pares per estar amb els seus fills mitjançant diversos tipus de permisos laborals. A Catalunya, més enllà dels 4 o 5 mesos del permís de maternitat i paternitat, altres mesures com excedències o reduccions de jornada s'utilitzen poc en relació amb altres països europeus, sobretot, perquè no inclouen protecció econòmica.

En segon lloc, pel que fa als serveis educatius per a la primera infància, a Catalunya prop de la meitat dels infants de 0 a 3 anys són atesos en algun tipus de centre d'educació infantil de 1r cicle, on passen una mitjana de 5,5 hores al dia²⁰. Hi ha una relativa bona oferta pública d'escoles bressol, encara que és lluny de ser un servei d'accés universal i d'oferir-se en condicions d'equitat en tots els centres. En aquest àmbit cal recordar l'Observació General n. 7 (2005) del Comitè sobre la realització dels drets de l'infant en la primera infància que, entre d'altres temes, es refereix a la importància del respecte a les opinions i sentiments dels infants petits.

Finalment, en relació amb les prestacions econòmiques per fills a càrrec, per un costat hi ha les directes que, tot i ser escasses en quantitat i en anys de cobertura (la despesa representa una sisena part de la mitjana de la UE), s'han suprimit les de caràcter universal tant a Catalunya com a Espanya, i es limiten a algunes prestacions econòmiques condicionades a recursos. Per l'altre, hi ha les desgravacions fiscals, que són el gruix dels suports econòmics a les famílies, malgrat que beneficien fonamentalment classes mitjanes i altes.

EL COMITÈ RECOMANA:

Reforçar el sistema de prestacions familiars i per fills per als infants en general i prestant suport addicional a les famílies monoparentals, les nombroses i aquelles en què els pares estan a l'atur.

Enfortir els esforços per prestar l'assistència adequada als pares en l'exercici de les seves responsabilitats de criança, en particular, a les de famílies afectades per la pobresa, la manca d'habitatge adequat o la separació.



UNICEF PROPOSA:

Avançar en la legislació laboral per acostar-se a les mesures de conciliació de països europeus, millorant la protecció econòmica dels permisos, excedències i reduccions de jornada i, tal com preveu la llei, ampliar el permís de paternitat fins a quatre setmanes.

Reforçar les escoles bressol públiques garantint-ne el finançament adequat i, alhora, ampliar i diversificar els serveis i programes socioeducatius per a la primera infància i les seves famílies (espais familiars, escoles de pares i mares, ludoteques...) per tal de millorar les capacitats parentals i una fomentar una criança saludable.

Assegurar la despesa pública en prestacions econòmiques a les famílies amb fills millorant el suport a les famílies per part de l'Administració, entre d'altres, recuperant la prestació universal per infant a càrrec.

¹⁹ Vegeu l'article "Les polítiques de suport a les famílies amb fills i filles a Catalunya" de Cristina Brullet (març 2012) dins la col·lecció *Docs Infància a Catalunya d'UNICEF*. Disponible a www.unicef.es/cat.

²⁰ Font: ECV 2009 a Idescat, extret de l'article citat de Cristina Brullet.

El 23,8% dels ciutadans menors de 18 anys a Catalunya viuen en famílies per sota el llindar de la pobresa.

3. Benestar i pobresa infantil

La Convenció reconeix el dret de l'infant a un nivell de vida adequat per al seu desenvolupament físic, mental, espiritual, moral i social (art. 27), i el Comitè va expressar la seva preocupació pels recursos pressupostaris que es dediquen als infants i per com aquests es poden veure afectats per la crisi econòmica. Tot i que les taxes de pobresa infantil ja eren preocupants abans de la conjuntura actual, es constata que la crisi ha canviat el perfil de la pobresa i està impacant, sobretot, en les famílies joves amb infants, cosa que incrementa de manera notable la taxa de risc de pobresa infantil. A Catalunya el 23,8% dels menors de 18 anys viuen en llars per sota el llindar de pobresa, mentre que al conjunt d'Espanya la pobresa infantil se situa en un 26,2%²¹. Aquesta tendència a la infantilització de la pobresa no és conseqüència de la crisi, ja que les taxes ja eren molt elevades en el període econòmic anterior. En qualsevol cas, la crisi ho ha agreujat i ha provocat que hi hagi més infants en situació de pobresa i que els que ja vivien sota el llindar de la pobresa hagin vist empitjorar les seves condicions de vida. És a dir, la pobresa infantil s'ha estès i s'ha intensificat amb la crisi i ara el grup d'edat més pobre és el dels infants, tot i que és un fenomen que ve d'abans.

Taula 1. Evolució de la pobresa moderada (60% de la mediana) dels menors de 16 anys a la UE-15

	2006	2007	2008	2009	2010
Dinamarca	9,9	9,4	9,3	10,6	10,7
Finlàndia	9,1	10,4	11,9	11,9	11,2
Suècia	14,5	11,4	12,3	12,7	12,4
Països Baixos	13,6	14,4	13,3	15,4	13,5
Àustria	14,8	15,0	15,1	13,8	14,7
Alemanya	12,5	14,1	14,7	14,6	17,2
França	13,5	15,0	16,4	16,7	18,4
Bèlgica	15,0	16,8	16,7	16,4	18,5
Irlanda	21,2	19,1	17,9	17,8	:
UE-15	18,2	18,7	19,3	18,7	19,5
Regne Unit	24,5	23,2	24,4	20,6	20,0
Portugal	20,2	20,9	22,7	21,8	20,9
Luxemburg	19,1	19,9	19,9	21,7	21,5
Grècia	21,6	21,5	22,7	23,4	22,3
Catalunya	22,3	18,9	17,6	23,4	23,7
Itàlia	24,5	25,5	24,6	24,0	24,3
Espanya	23,8	23,3	24,1	23,3	25,3

Font: Eurostat 2006-2010.

Pel que fa als perfils de pobresa infantil a Catalunya²², l'atur, la baixa remuneració i el caràcter temporal de molts llocs de treball als quals es veuen abocades parelles joves amb fills és un factor determinant: la taxa de risc de pobresa dels menors de 18 anys en les llars on ningú treballa és d'un 62%, on treballa una persona és d'un 29%, i d'un 16% on treballen dues o més persones, de manera que 1 de cada 6 infants catalans viuen una situació de pobresa malgrat que treballen dues persones a la seva família. També en relació amb la precarietat i l'atur que afecta especialment la població immigrada, cal destacar que la taxa de risc de pobresa dels infants amb pares estrangers no comunitaris a Catalunya és d'un 45%, una de les més altes d'Europa, mentre que per als infants amb pares autòctons és d'un 18%.

21. Font: elaboració pròpia a partir de l'Institut Nacional d'Estadística i del Padró municipal 2011. Per a més informació sobre medició de la taxa de risc de pobresa infantil i la situació a Espanya veure Infància en España 2010-11 d'UNICEF disponible a www.unicef.es

22. Vegeu l'article "Crisi i pobresa infantil a Catalunya" de Pau Mari-Klose i Marga Mari-Klose (febrer 2012) dins la col·lecció Docs Infància a Catalunya d'UNICEF. Disponible a www.unicef.es/cat. La font de les dades referenciades a continuació és l'Enquesta de Condicions de Vida 2010 de l'INE i citades en l'article.

De cada 10 infants en situació de pobresa a Catalunya, 7 viuen en llars amb dos adults, 2 en famílies nombroses i 1 en monoparental.

Pel que fa a la composició de les famílies, si bé el risc de pobresa és significativament més elevat en les famílies nombroses i monoparentals (al voltant d'un 48%), cal dimensionar-ho dins del seu pes demogràfic relatiu: de cada 10 infants en situació de pobresa a Catalunya, 7 viuen en famílies amb dos adults, 2 en famílies nombroses i 1 en monoparental.

En tercer lloc, cal destacar els costos i endeutament derivats de l'habitatge com un altre factor clau de la pobresa infantil a Catalunya, ja que la taxa de pobresa infantil es dispara del 23,8% al 37,7% abans i després de sumar les despeses de l'habitatge.

Finalment, és important també assenyalar l'escàs impacte de les transferències econòmiques públiques en la reducció de la pobresa infantil a Catalunya, en comparació amb altres grups d'edat i amb altres països europeus. Si no hi hagués cap tipus de prestació, a Catalunya la pobresa infantil se situaria en el 32,7%, i gràcies a les transferències baixa fins a un 23,8%: una reducció d'un 27%, mentre que la reducció de la pobresa entre la gent gran és d'un 75%.

EL COMITÈ RECOMANA:

Dissenyar un pla de lluita contra la pobresa infantil que estableixi un marc coherent i que identifiqui accions prioritàries contra l'exclusió infantil amb objectius específics i mesurables, indicadors clars, terminis i un suport econòmic suficient. Aquest pla hauria de poder coordinar de manera efectiva les accions a escala local, autonòmica i estatal i en diferents àrees (economia, salut, habitatge, benestar social i educació), i incloure la participació dels infants en les seves actuacions.

UNICEF PROPOSA:

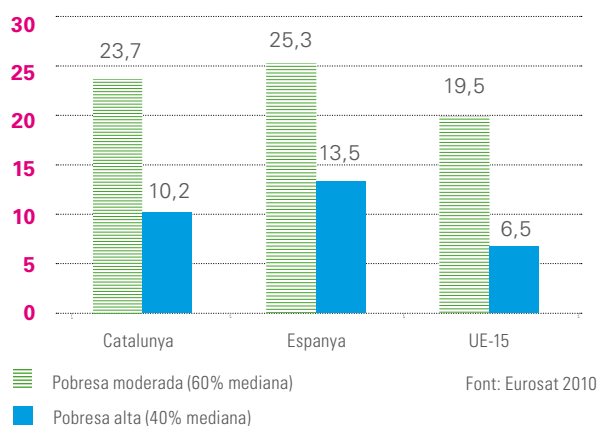
Adoptar la reducció progressiva de la pobresa infantil a Catalunya com una prioritat mitjançant un pla específic, a partir d'un ampli compromís polític i amb mesures concretes i recursos específics, de manera que el sistema de protecció social català per a la infància sigui més extens i eficaç i permeti reduir la pobresa infantil, tal com han aconseguit en els darrers anys alguns països europeus.

Incrementar la despesa pública en polítiques d'infància per reduir el dèficit històric i apropar Catalunya a la mitjana europea, en especial, garantint les partides amb més efecte reductor de la pobresa infantil i més impacte sobre el benestar dels infants en temps de crisi (prestacions per infant a càrrec, beques menjador, ajuts escolars, per a activitats extraescolars, per a infants amb discapacitat...).

Establir llindars de renda familiar a partir dels quals es concedeixin les sol·licituds d'ajut econòmic, independentment de la demanda, i assegurar que els ajuts són concedits d'acord amb les necessitats de cada família i no en funció de les de les altres famílies ni de les partides pressupostàries, tal com recomana el Síndic de Greuges.

Elaborar anàlisis sobre pobresa infantil a Catalunya amb dades periòdiques i significatives a partir d'indicadors de benestar que incorporin la perspectiva de pobresa multidimensional²³ i de benestar subjectiu²⁴ i que permetin orientar adequadament les polítiques públiques de lluita contra la pobresa infantil.

Gràfic 2. Taxa de risc de pobresa moderada i alta a Catalunya, Espanya i UE-15 en menors de 16 (2010)



23. Vegeu els informes del centre de recerca d'UNICEF Innocenti sobre pobresa infantil als països de l'OCDE *Innocenti Report Card* n° 6 en endavant disponibles a www.unicef-irc.org/publications/series/16/

24. FONT: Casas, Ferran y Bello, Armando (coord.) (2012). *Calidad de vida y bienestar infantil subjetivo en España ¿Qué afecta al bienestar de los niños y las niñas españoles de 1º de ESO?* Madrid: UNICEF España. Disponible a www.unicef.es

4. Salut

El dret relatiu a la salut dels infants i adolescents reconeguts en la Convenció (art. 24), en termes generals, a Catalunya s'exerceix amb qualitat, gràcies al sistema sanitari públic d'atenció primària i hospitalari. Malgrat això, qüestions com les llistes d'espera per a l'accés a intervencions, proves mèdiques o visites a l'especialista afecten el desenvolupament dels infants i poden tenir conseqüències en el seu benestar, tal com apunta el Síndic de Greuges.

El Comitè destaca tres preocupacions en relació amb la salut dels infants a Espanya: en primer lloc, l'atenció sanitària als infants amb discapacitats, que a Catalunya es presta a través de la xarxa de centres de desenvolupament infantil i atenció precoç (CDIAP) fins als sis anys i, més endavant, mitjançant logopèdia i fisioteràpia a l'escola i atenció als centres de salut mental infantils i juvenils (CSMIJ). En aquest àmbit, com recorda el Síndic, l'eliminació d'ajuts perjudica sobretot les famílies amb menys recursos econòmics amb infants que requereixen tractaments específics.

En segon lloc, el Comitè expressa la seva preocupació per la salut dels adolescents centrada en l'obesitat i en l'abús de substàncies nocives. Actualment, les drogues consumides per un percentatge més elevat d'estudiants entre 14 i 18 anys continuen sent l'alcohol, el tabac i el cànnabis, si bé cal destacar una reducció del consum de la majoria d'aquestes substàncies en relació amb anys anteriors²⁵.

Finalment, pel que fa a la salut mental infantil cal assenyalar que Catalunya disposa d'un Pla director de salut mental i addiccions que preveu programes específics de salut mental per a infants i adolescents, si bé, apunta el Síndic, la manca de dotació econòmica suficient condiciona la millora necessària en l'atenció.

EL COMITÈ RECOMANA:

- Desenvolupar una política de salut mental infantil que inclogui la promoció del benestar emocional i la prevenció de les malalties mentals a l'escola i en el sistema d'atenció primària de salut.
- Analitzar en profunditat la relació dels condicionants socials amb la salut mental infantil i la prescripció de medicació per a casos de trastorn de dèficit d'atenció.
- Parar una atenció especial als problemes de salut dels adolescents i donar continuïtat als esforços per tractar-los.



UNICEF PROPOSA:

- Implementar de manera generalitzada pràctiques sanitàries als hospitals i centres d'atenció primària en tot el procés del naixement i la lactància materna amb els criteris internacionals impulsats per UNICEF i l'Organització Mundial de la Salut per afavorir l'alletament matern.
- Avançar en el coneixement, adopció i compliment de la Carta europea dels drets de l'infant hospitalitzat, aprovada el 1986 pel Parlament Europeu, mitjançant la millora de les pràctiques sanitàries, entre d'altres, assegurant el dret a ser escoltat per mitjà de processos de consentiment informat.
- Estendre l'atenció al desenvolupament primerenc i a la salut mental dels infants per mitjà dels CDIAP i CSMIJ i crear més places a centres de dia per a adolescents amb problemes de salut mental previstos al Pla director de salut mental i addiccions, tal com recomana el Síndic de Greuges.

25. Font: Enquesta estatal sobre ús de drogues a ensenyaments secundaris 2010 del Ministeri de Sanitat, Política Social i Igualtat.

5. Educació i lleure

Pel que fa als drets relatius a l'educació recollits en els articles 28, 29, 30 i 31 de la Convenció, cal especificar que van més enllà del dret a l'escolarització obligatòria i s'entenen des d'una perspectiva que inclou l'educació preobligatòria (0-6) i la postobligatòria (finalitzada l'ESO als 16 anys), així com el dret al joc, al descans i a les activitats recreatives i culturals.

En relació amb l'escolarització, a Catalunya cal assenyalar diferències d'accés als diferents nivells educatius, desigualtats en les condicions d'escolarització derivades especialment de la segregació escolar i també desigualtats en els resultats educatius que afecten, generalment, els col·lectius més desfavorits²⁶.

Pel que fa a l'educació infantil, tot i tenir evidents efectes positius en el rendiment escolar posterior, el seu accés encara té clares diferències socials a Catalunya: la probabilitat que un infant estranger faci educació infantil és aproximadament la meitat de la d'un infant autòcton. Per altra banda, l'escassa regulació del sector i uns sistemes d'inspecció excessivament laxos dibuixen un mapa d'escoles bressol altament divers i desigual en la seva qualitat educativa, tal com evidencia des de fa anys el Síndic de Greuges.

Quant a l'escolarització obligatòria, són especialment preocupants les baixes taxes de graduació escolar, que mostren un aspecte clau del fracàs escolar a Catalunya: tan sols el 76% de l'alumnat que finalitza l'ESO a Catalunya obté el títol de graduat en secundària (el 81% de les noies i el 71% dels nois), i a Espanya la taxa encara és menor: el 72%²⁷. Així mateix, en relació amb l'educació postobligatòria, Catalunya continua presentant una molt elevada taxa d'abandonament escolar prematur: un 29% dels joves entre 18 i 24 anys no finalitzen estudis postobligatoris, lluny de la mitjana d'un 14% de la UE-27 i encara més de l'objectiu de l'Estratègia Europa 2020 (10%).

Les desigualtats en els resultats educatius resten oportunitats formatives i per a la futura inserció laboral als infants provinents d'entorns socials desfavorits. A més, les mancances d'oferta en l'àmbit de la formació professional o de PQPI, i l'escassetat en la política de beques i ajuts a l'estudi minva els drets dels infants a una formació adequada, requisit imprescindible per evitar l'exclusió social. Així, per acció o per omissió, la manca de correcció per part de les polítiques educatives d'aquestes desigualtats i problemàtiques en l'escolarització obligatòria implica una vulneració del dret a la igualtat d'oportunitats educatives. A tot això, els nivells de despesa pública educativa continuen sensiblement inferiors que els de l'entorn: un 3,5% del PIB català el 2008, una xifra inferior a la mitjana espanyola (4,7%) i a la mitjana de la UE-27 (5,1%).

Finalment, pel que fa al lleure, és a dir, al dret al joc i activitats recreatives i culturals, Catalunya té una gran tradició de moviments d'esplai i escoltisme i un teixit social fort en l'àmbit del lleure. Al llarg del temps ha anat adquirint més importància social i política, i així ho reconeix la Llei d'infància quan n'explicita el valor educatiu i socialitzador. Ara bé, el dret de tots els infants (amb pocs recursos econòmics, immigrants, amb discapacitat...) a accedir-hi en condicions d'igualtat continua sent un repte. Més quan la participació dels infants en diverses formes d'educació no formal ha esdevingut, cada cop més, una font de diferenciació d'oportunitats educatives.

EL COMITÈ RECOMANA:

Adoptar les mesures necessàries per tal d'abordar les múltiples causes de l'abandonament escolar i garantir el dret de tots els infants a una educació realment inclusiva per als grups socials més desfavorits i en situació d'exclusió social.

Ampliar la formació professional dels adolescents que abandonen els estudis sense titulació per tal que adquireixin competències per millorar les seves oportunitats laborals.

UNICEF PROPOSA:

Protegir i, en la mesura del possible, intensificar el pressupost en educació no universitària fins a equiparar els recursos públics a la mitjana europea.

Combatre la segregació escolar a Catalunya mitjançant una planificació adequada de l'oferta educativa (mapes escolars equilibrats i heterogenis, obertura de centres i línies per compensar les desigualtats, ràtios o reserves de plaça...), tal com recomana el Síndic de Greuges.

26. Veure l'article "El dret a l'educació a Catalunya" de Xavier Bonal (febrer 2012) dins la col·lecció Docs Infància a Catalunya d'UNICEF. Disponible a www.unicef.es/cat. Les fonts de les dades referenciades a continuació són l'*Anuari de l'educació 2010* de la Fundació Jaume Bofill i Eurostat.

27. Font: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, dades curs 2007-08.

EL COMITÈ RECOMANA:

Combatre la violència als centres educatius, en especial, l'assetjament escolar mitjançant un paper actiu de la infància.

UNICEF PROPOSA:

Promoure l'accés de tots els infants a activitats recreatives i culturals de qualitat i amb la seva participació activa per tal que representin una millora de les oportunitats educatives i un exercici de ciutadania.

Assegurar que l'accés dels infants menys afavorits en activitats de lleure es dona en condicions d'igualtat per afavorir-ne el màxim desenvolupament i avançar en la cohesió social.

5. Protecció

L'àmbit dels drets de protecció és molt ampli i abasta qüestions molt diverses com són la violència contra els infants, l'abús i explotació sexual infantil o la justícia de menors, si bé aquí es tracten els temes dels infants privats de l'entorn familiar i l'adopció, és a dir, infants amb mesures de protecció (articles 20, 21 i 39 de la Convenció)²⁸.

A Catalunya²⁹ actualment hi ha 7.609 infants i adolescents amb mesures de protecció, xifra que representa un 0,6% sobre el total de la població infantil. Del conjunt d'infants amb mesures protectores, el 64% són atesos en l'àmbit familiar (el 38% atesos en família extensa, el 21% en família aliena i un 5% en la pròpia família), mentre que el 36% restant són atesos en centres, ja siguin d'acolliment, residencials d'acció educativa, residencials d'educació intensiva o pisos assistits.

El sistema català es caracteritza, entre d'altres, per un dèficit comparatiu en la baixa taxa d'acolliments en família aliena, per un alt nivell de privatització dels recursos i per disposar d'un servei d'atenció als joves extutelats (ASJTET). Si bé ha rebut durant els darrers anys un augment de finançament significatiu que ha permès l'increment de professionals i de places residencials, també ha d'afrontar un augment similar d'infants tutelats i continua tenint mancances importants, entre els quals, manca de places adequades per a alguns infants o retards en l'assignació de places que obliguen a restar al nucli familiar, tal com assenyala el Síndic de Greuges en el seu informe extraordinari sobre el sistema de protecció.

Pel que fa a l'adopció, des de la perspectiva de la Convenció, es tracta d'una mesura de protecció de la infància i, per tant, a més dels interessos o desitjos de la família, cal que totes les adopcions, sobretot i principalment, responguin a l'objectiu de l'interès superior de l'infant adoptat i el dret de l'infant que viu una situació de risc o desemparament de ser protegit i viure en una família adequada. Així, l'adopció nacional a Catalunya, des de l'any 1998, ha oscil·lat entre 79 i 156 casos anuals (xifra que es correspon aproximadament amb la disponibilitat d'infants relativament petits per ser adoptats), mentre que les adopcions internacionals han tingut un enorme increment i s'han multiplicat per cinc en molt pocs anys, de manera que han passat de 298 casos a un màxim de 1.562 l'any 2004 i un descens significatiu i constant des d'aleshores³⁰.

En relació amb l'adopció internacional, les normes internacionals la consideren una solució acceptable exclusivament per a aquells infants que no tenen l'atenció garantida al seu país d'origen i, per tant, es tracta només d'una mesura de benestar per a l'infant concret en qüestió i sempre ha d'aplicar-se de conformitat amb els seus interessos i drets. El Comitè mostra la seva preocupació per la gran quantitat d'entitats col·laboradores d'adopció internacional, fet que dificulta el control, avaluació i seguiment dels processos d'adopció.

28. En posteriors publicacions UNICEF preveu analitzar altres temàtiques fonamentals per als drets dels infants no tractades en aquest document.

29. Vegeu l'article «La protecció dels infants i adolescents en situació de risc social i desemparament a Catalunya», de Ferran Casas (març 2012), dins la col·lecció Docs Infància a Catalunya d'UNICEF. Disponible a www.unicef.es/cat. Les fonts de les dades referenciades a continuació són Departament de Benestar Social i Família (juliol 2011).

30. Font: Idescat extret de l'article referenciat de Ferran Casas.

Dels 7.609 infants amb mesures de protecció, el 34% són atesos en centres i el 64% en l'àmbit familiar, si bé l'acolliment en família aliena segueix sent baix.



EL COMITÈ RECOMANA:

Promoure l'acolliment familiar com a recurs alternatiu al nucli familiar de l'infant i limitar l'acolliment residencial com a últim recurs, que és particularment inapropiat per als infants més petits de sis anys, el desenvolupament dels quals requereix una atenció individualitzada.

Continuar els esforços per garantir els drets de l'infant en les adopcions internacionals, assegurant que només es realitzen adopcions amb els Estats part del Conveni de l'Haia sobre Adopció Internacional (al qual no pertanyen alguns països amb què es duen a terme adopcions actualment) i que la llei penalitzi expressament les adopcions il·legals.

UNICEF PROPOSA:

Mantenir l'augment progressiu de la inversió en el sistema català de protecció a la infància per acostar la despesa pública a la mitjana europea i prioritzar l'esforç adreçat a l'atenció en l'àmbit familiar per sobre del residencial per tal d'assolir un nombre de famílies acollidores que s'adeqüi a les directrius internacionals.

Desenvolupar programes locals que reforcin la prevenció (serveis de suport a la criança, de respir, espais familiars, etc.) i l'atenció de situacions de risc mitjançant recursos com els centres oberts o els acolliments de proximitat, tal com recomana el Síndic de Greuges.

Elaborar un estudi complet sobre els perfils socials, les necessitats i els recursos de la infància en risc i desamparada a Catalunya que inclogui una avaluació dels serveis i programes, així com de la despesa del sistema de protecció per tal de corregir les mancances i millorar les oportunitats dels infants i adolescents privats del seu entorn familiar.

IV. CONCLUSIONS I AGENDA PER A L'ACCIÓ

La crisi financera i del deute i la reducció de fons públics i privats en sectors clau com el social, el de l'educació o la salut tenen un gran impacte per a tothom, però especialment per als infants i les seves famílies. L'experiència d'UNICEF arreu del món ens diu que els països que en situacions de dificultat van fer l'esforç per aplicar mesures amb «rostre humà» i van protegir els recursos educatius, sanitaris i socials adreçats a les famílies i als infants, van aconseguir sortir reforçats de la crisi.

Aquí, la disminució generalitzada del benestar i la insuficient resposta política no només comporta un empitjorament de la qualitat de vida, sinó que pot desembocar en la vulneració de drets bàsics dels nens i nenes com el dret a no ser discriminat o a desenvolupar-se fins al màxim de les seves capacitats. La reducció de la inversió en infància condiona el desenvolupament econòmic i social d'un país i allarga l'impacte de la crisi. És, sens dubte, una injusta hipoteca per als infants que neixen i creixen avui que, a més, repercuteix de manera desproporcionada en els grups d'infància més vulnerables, cosa que provoca més pobresa, exclusió social i inequitat.

En aquests moments cal recordar que la infància és no només una oportunitat per a cada infant, sinó també per a la societat en conjunt. És ara que hem de protegir els infants i reconèixe'ls com a ciutadans i actors socials amb un enorme potencial de transformació. Probablement aquest sigui el moment més transcendental per apostar per la infància i plantejar estratègies de sortida de la crisi amb «rostre humà» i d'infant.

Propostes principals

- 1 Assegurar la despesa pública en polítiques d'infància per reduir el dèficit històric de Catalunya i apropar-nos a la mitjana europea, en especial, garantint les partides amb més impacte sobre el benestar dels infants en temps de crisi (prestacions per infant a càrrec, beques menjador, ajuts escolars, per a activitats extraescolars, per a infants amb discapacitat, escoles bressol...). Aquestes inversions són imprescindibles per a l'exercici dels seus drets i la promoció de la igualtat d'oportunitats i l'equitat.
- 2 Adoptar un Pla català per al benestar i contra la pobresa infantil, a partir d'un ampli compromís polític, i amb objectius mesurables, mesures concretes i recursos específics, de manera que el sistema de protecció social català per a la infància sigui més extens i eficaç i permeti reduir la pobresa infantil, tal com han aconseguit en els darrers anys alguns països europeus.
- 3 Aprofitar l'oportunitat de la signatura d'un Pacte per a la Infància a Catalunya, així com de la recent creada comissió parlamentària d'infància, per millorar el seguiment i la rendició de comptes de l'acció de govern en matèria d'infància a partir d'un marc de principis i prioritats clares compartit pels agents polítics, socials i econòmics. Caldrà que aquest acord es concreti en mesures polítiques consensuades dotades dels recursos suficients, de tal manera que això representi un avenç en l'aplicació de la Convenció a Catalunya.
- 4 Avançar en la incorporació de la perspectiva dels infants en la presa de decisions (incloent-hi els nens i nenes en situacions d'especial vulnerabilitat), mitjançant la posada en marxa i la millora de mecanismes de participació d'infants i adolescents, des del Consell Nacional a consells locals, participació en la vida escolar i el lleure, consentiment informat en l'àmbit de la salut o paper actiu als mitjans de comunicació, entre d'altres.

- 5 Dedicar una Secretaria General d'Infància que promogui i protegeixi els drets de tots els infants i que coordini efectivament l'aplicació de la Convenció a Catalunya com a dependència d'alt nivell de la Generalitat de Catalunya.
- 6 Reforçar i diversificar els serveis d'atenció i educació a la primera infància, (garantint el finançament adequat i la qualitat de les escoles bressol públiques i ampliant els programes socioeducatius per a les famílies) i ampliar les mesures de conciliació en la línia dels principals països europeus, per tal d'afavorir la parentalitat positiva i la criança saludable.
- 7 Adoptar les mesures necessàries i amb els recursos suficients per tal de tractar les múltiples causes del fracàs i l'abandonament escolar a Catalunya, per garantir el dret de tots els infants a una educació realment inclusiva i, alhora, promoure l'accés de tots els infants a activitats de lleure, esport i culturals de qualitat que en fomentin la participació activa per tal que representin una millora de les oportunitats educatives i un exercici de ciutadania.
- 8 Incorporar la infància com una prioritat de la cooperació, tal com preveu la Llei catalana de cooperació, amb actuacions a favor dels drets a la supervivència i al desenvolupament infantil (nutrició, aigua i sanejament, educació i salut) i també amb programes de protecció de la infància que en considerin la participació activa i amb l'objectiu d'acomplir els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni i reduir la pobresa arreu del món, començant pels infants.

Aquest informe, que per primera vegada fa aterrar a Catalunya la concreció de l'acompliment de la Convenció, pot ser resumit en aquesta idea: la societat adulta, els que manen i els que actuen, ha d'esdevenir una societat també de la infància, una societat en la qual la infància té el seu espai i les persones adultes li fan un lloc en el seu. Encara ens manca l'acceptació de la perspectiva d'infància: una manera de mirar la realitat (la nostra i la seva), de descobrir les necessitats, d'establir unes o altres prioritats en el pressupost, d'actuar donant per fet que els infants tenen punts de vista (emocions, arguments, prioritats, desitjos...) que són importants, que cal escoltar i als quals cal donar un lloc adequat en el món adult.

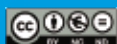
Jaume Funes, exadjunt al Síndic de Greuges per a la defensa dels drets de la infància i l'adolescència

Barcelona, maig de 2012

Edita: UNICEF Comitè Catalunya
www.unicef.es
catalunya@unicef.es

Autoria: Maria Truñó i Salvadó (UNICEF Comitè Catalunya)

Correcció lingüística: Violeta Roca i Font
Han col·laborat: Gabriel González-Bueno i Guiomar Todó
Disseny i maquetació: K.P. Gràfica
Impressió: Icària Arts Gràfiques



Dep. Legal: B-18136-2012

Amb el suport de:



Obra Social "la Caixa"